

PRESA VREMII DESPRE NICOLAE GRIGORESCU

DAN RĂZVAN RĂDULESCU

dan_razvan_radulescu@yahoo.com

Muzeul memorial "Nicolae Grigorescu" – Câmpina

NICOLAE GRIGORESCU IN THE PUBLIC EYE

ABSTRACT

The painter's artistic activity was reflected both in the press of the Romanian countries and in the press worldwide. The current study briefly presents a series of articles published in various newspapers which show the evolution not only of the growing maturity of the art criticism but also the level of understanding of the society as regard the painter's work of art.

Keywords: Nicolae Grigorescu, modern art, the Romanian and international art publicity.

Primul articol despre Grigorescu, păstrat până în zilele noastre, a apărut în Monitorul Oficial al Moldovei și consta de fapt în mulțumirile pe care artistul le primea din partea ministrului Kogălniceanu pentru picturile de la mănăsierea Agapia, unde lucrase între anii 1858-1860: "(...) *prin bogăția compoziției – se scria – prin adevărul și vivacitatea coloritului lor, tablourile de la Agapia formează pentru Moldova o adevărată galerie de pictură care va atrage întotdeauna admirația românilor și stima străinului cunoscător care ar călători prin acele îndepărtate locuri*"¹.

În anul 1861, Grigorescu reușește să obțină o bursă de studii la Paris în cadrul celebrei Academii de Belle Arte, unde, în urma examenului practic, reușește să intre înaintea lui Renoir, în atelierul pictorului elvețian Gleyre. Acestuia din urmă i-au fost elevi și Monet, Sisley ori Frederic Bazille.

În 1885, referindu-se la tabloul *Țărancă franceză în vie*², pictat în perioada în care Grigorescu locuia la Vitre, criticul revistei *Le Peuple Roumain* afirma că "Această groaznică mocoфанă așezată într-un câmp de verze seamănă cu cel mai dezgustător, așadar cu unul dintre cele mai bune tablouri ale lui Manet"³.

---

¹ George Oprescu, *Nicolae Grigorescu*, București, Editura Meridiane, 1962, p. 110.

² Ulei pe pânză, Muzeul Național de Artă al României, nr. inv. 1161, tezaur.

³ Petre Oprea, *Cronicari și critici de artă plastică în presa bucureșteană din secolul al XIX-lea*, București, Editura Litera, 1980, p. 47.

Această opinie nu era una singulară în ceea ce privea critica de artă a vremii; nu trebuie să ometem faptul că impresionismul, în prima sa perioadă, n-a fost tocmai agreat. Iată, spre exemplu, cum suna o cronică franceză referitoare la a doua expoziție a impresioniștilor, semnată de Albert Wolf și publicată în ziarul *Le Figaro*: “*Strada Le Peletier are necazuri: după incendiul de la Operă, un nou dezastru se abate asupra cartierului. La Durand – Rudel se deschide o expoziție pe care am numi-o a fi de pictură (...). Cinci sau șase alienați, dintre care o femeie, s-au întâlnit pentru a-și expune lucrările (...). Acești așa ziși artiști se intitulează <<intransigenții impresioniști>>, ei iau pânzele, vopseaua și pensulele, aruncă la întâmplare culori și semnează tablourile*”⁴.

Însă, la expoziția de la Paris din aprilie 1867, unde exista și un Pavilion al Principatelor Danubiene, unde expuneau Carol Popp de Szathmary, Mișu Popp, Gh. Tăttărăscu, H. Trenk, dar și N. Grigorescu cu șapte pânze, agentul diplomatic Ion Bălăceanu a întocmit o cronică favorabilă, în care recunoștea că singurele opere valoroase din expoziție sunt cele ale lui Grigorescu: “*(...) cu titlu de informație și recomandare, adaog că dl. Grigorescu este unul din rarii bursieri români care au știut a beneficia de timpul petrecut în Franța. El este de asemeni singurul pictor ale cărui tablouri au împodobit într-un mod demn expoziția noastră*”.

Totuși, această părere nu era împărtășită și de anonimul corespondent de la Paris al ziarului *Trompeta Carpaților*, care contesta faptul că pavilionul moldo-valah nu fusese împodobit cu “*tablourile cele mai frumoase ale lui Aman, Tăttărăscu, ci cu niște mângălituri ale unui biet moldovean, cine o fi Grigorescu, de-ți este scârbă să-ți arunci ochii pe ele*”⁵.

Anul 1868 a fost anul în care Grigorescu a primit consacrarea oficială în cadrul unei expoziții deschise de grupul artiștilor de la Barbizon, într-un mic pavilion din pădure, iar în același an, un reporter al revistei budapestane *Familia* relatează împrejurările în care împăratul Napoleon al III-lea al Franței a achiziționat o serie de tablouri, printre acestea numărându-se și unul pictat de Grigorescu. “*Ceea ce e mai măgulitor pentru noi românii – Imperatorul, dintre cele patru tablouri ce a binevoit a cumpăra pentru galleria sa privată din Tuilleries, a fost și un tablou (reprezentând niște glastre cu flori) de N. Grigorescu*”.

Drept urmare, Grigorescu este pentru întâia oară primit la Salonul Oficial francez, iar cu prilejul Salonului următor, povestește Vlahuță, tablourile sale încep să aibă căutare, “*chiar de a doua zi bucățile lui erau vândute*”⁶.

---

⁴ Ioan Iordănescu, *Alte vremuri*, în ”Pictura și sculptura”, nr. 2/1935.

⁵ Remus Nicolescu, *Contribuții la istoria începuturilor picturii românești*, în ”Studii și Cercetări de Istoria Artei”, nr. 3-4/1954.

⁶ Alexandru Vlahuță, *Pictorul N. I. Grigorescu, Viața și opera lui*, București, 1910, volum aflat în biblioteca artistului de la Câmpina, p. 76.

Un an mai târziu, în 1869, Grigorescu se-ntoarce în țară fără nici o diplomă de absolvire a studiilor, dar cu o tematică picturală nouă, unde lumina și natura vor deține supremația.

Vechiul rival pentru bursă, pictorul și profesorul C.I. Stăncescu, va publica în revista *Familia* un elogiu artistului Nicolae Grigorescu, prin care aprecia faptul că acesta nu era dispus la nici un compromis, preîntâmpinând astfel eventualele critici ce-i vor fi aduse: “(...) *dacă unii găsesc că detaliile în unele din capetele ce dl. Grigorescu a deprins nu sunt destul de făcute, aceasta e o chestiune ce are trebuință de explicație, știind că se raportă la execuția ce este partea, în care dl. Grigorescu este poate cel mai tare*”⁷.

Stăncescu este primul dintre criticii români ai vremii ce a atras atenția că, nu dintr-o neglijență, ci în mod deliberat, din proprie voință, Grigorescu tratează în acest fel, oarecum decorativ putem spune, subiectele sale. El mai explică cum că un adevărat artist interpretează natura, punând accentul pe trăsăturile esențiale și nu o copiază aidoma, fotografic, cu multe detalii adeseori ne semnificative: “(...) *cutare parte, tocmai spre a face mai simțit triumful celeilalte*”⁸.

Fără să renunțe însă cu totul la procedeele clasice, Grigorescu va aduce un suflu nou în artă și va stârni, firește, atât mirarea cât și indignarea unei părți a contemporanilor săi.

Prima sa expoziție publică din Principate s-a deschis la 15 iunie 1870, în vechea clădire a Universității, în cadrul celei de-a treia *Expozițiuni a artiștilor în viață*. Grigorescu a participat cu 27 de lucrări, iar Th. Aman l-a remarcat, scriindu-i un articol favorabil în aceeași *Trompeta Carpaților*, în care, cu numai trei ani înainte, anonimul cronicar de artă îi arăta cea mai profundă desconsiderare artistului. Dar iată ce spune Aman: “*Pe lângă artiștii expozanți la cele două din urmă expoziții, s-a mai adăugat anul acesta, cu un succes eminamente, dl. Grigorescu, (...) etalând înaintea noastră un gen și o manieră nouă care cu timpul va da rezultate fericite în Școala Română*”.

Noua manieră la care făcea aluzie Aman era compusă din peisaje și tablouri de gen tratate realist.

Juriul expoziției i-a decernat pentru portretul *Banul Năsturel Herescu*⁹ Medalia de Onoare clasa I. Acest portret a devenit repede subiectul multor comentarii, spre exemplu, comentatorii plastici ai vremii găseau asemănări în execuția portretului cu Courbet, motivând că “(...) *impozanta ființă se dezlipește din cadrul pânzei*”. În schimb, directorul *Convorbirilor literare*, Iacob Negruzzi, se lega de diferite amănunte, scriind că “*șalul cu care e încins personajul nu e isprăvit*

---

⁷ P. Oprea, *op. cit.*, p. 101.

⁸ *Ibidem*, p. 104.

⁹ Ulei pe pânză, nr. inv. 6.4. – 4859, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, tezaur.

în *detaliuri*” și realiza o paralelă între poezia lui Vasile Alecsandri și tablourile lui Grigorescu. În plus, îl socotea pe artist ca fiind un premergător al mișcării semănătoriste deoarece ilustrase mai multe proiecte pentru revista *Semănătorul*¹⁰. Teoriile artistico-literare ale lui Negruzzi s-au menținut până în 1929, când Nicolae Iorga l-a așezat pe Grigorescu lângă Eminescu, iar pe Alecsandri lângă Aman. În publicistica vremii aceste asemănări au fost mult extinse până la Alecu Russo, Sadoveanu, chiar și Enescu, omițându-se însă faptul că Nicolae Grigorescu nu a făcut decât să se desprindă de canoanele reci ale academismului pentru a da expresie artistică unor teme neabordate decât extrem de rar, deoarece erau considerate ca fiind minore în artă.

Este adevărat și faptul că Grigorescu, în ultima etapă creațională, n-a rezistat pe deplin presiunilor noilor ideologii liberale, ce plasa lumea satului în plan secund, și a acceptat în lucrările sale anumite influențe de nuanță semănătoristă, însă acestea nu i-au afectat caracterul inovator al operei.

O serie de iubitori ai artei academiste, despre care G. Oprescu spunea că “*nu a murit de moarte bună, ci a fost asasinată de Grigorescu*”¹¹, l-au acuzat, imputându-i că “*execută cu toptanu păduri, țigani, turme de oi, vaci, viței, câmpii, apusuri și răsărituri, mestecănișuri, bătlăii, târguri, lacuri (...)*”, încurcând “*toate tehnicile de la creion, cerneală, sepia, pastel până la culoarea groasă pusă cu latul cuțitului ca și cu o mistrie*” ori că “*aruncă culorile cu un anumit sans-gen, realizând o mocirlă groasă de vopsele așternute nu cu cuțitul, ci cu lopata și bidineaua*”. Chiar Barbu Șt. Delavrancea îl condamna, afirmând că “*un artist care lucrează atât de repede și atacă atât de multe într-o viață atât de scurtă, este cu neputință să nu aibă slăbiciuni și greșeli*”. Peste decenii, un alt mare pictor român, Ștefan Luchian, referindu-se la Grigorescu nu s-a sfiit să mărturisească: “*Timpul, ce e drept, l-a răzbunat pe cel batjocorit*”¹².

Răspunsul artistului a fost tranșant: el a refuzat succesiv toate solicitările de participare la expozițiile oficiale. Drept urmare, în 1872, după vernisarea Expoziției Artiștilor în viață, în revista *Columna lui Trăian*, un cronicar se întreba, făcând aluzie spre locul în care puteau fi totuși văzute tablourile artistului, și anume vitrina unui magazin de muzică: “*unde este mai ales superbul Grigorescu pe care l-ar crede cineva a nu fi artist în viață, dacă Beethoven și Offenbach n-ar fi atât de politicoși să-I facă loc în fereastra d-lui Gebauer*”.

Abia în 1873, la 1 ianuarie, Grigorescu va expune din nou într-un cadru oficial la Expoziția Societății Amicilor Bellelor Arte, unde va prezenta publicului 148 de pânze ce i s-au vândut aproape în totalitate.

---

¹⁰ *Semănătorul*, 18 ianuarie 1904.

¹¹ George Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, București, Editura Meridiane, 1984, p. 203.

¹² *Ibidem*, p. 205.

Ca urmare a unor disensiuni apărute în urma realizării și vânzării unor lucrări ce înfățișau scene din războiul de independență de la 1877, unde Grigorescu fusese încorporat ca reporter de front, artistul se hotărăște să părăsească definitiv țara, astfel că în 1881 ziarul *Timpul* îi va publica anunțul prin care își scotea la vânzare întreaga avere: 200 de tablouri, colecțiile de tapiserii, faianțe, porțelanuri, arme și obiecte japoneze, precum și mobilierul.

Pictorul a plecat în Franța, la Granville și la Mont Saint-Michel, pentru ca, în final să se stabilească la Vitre. În revista *The Studio*¹³ se va afirma ulterior că Grigorescu a descoperit Vitre-ul.

În 1886 are loc expoziția personală a pictorului pe Boulevard des Italiens de la Paris, în Sala Martinet, sală unde de obicei expuneau artiștii impresionisti. Cotidienele pariziene au primit foarte bine expoziția, *Courier de Soir* numindu-l “*un pictor impresionist de mare talent*”, în timp ce *Le Figaro* amintind de tablourile *Un colț de atelier* și *Evreu cu găscă*¹⁴, precum și faptul că “*expoziția este foarte interesantă prin ceea ce înfățișează, cât și prin extraordinara originalitate a tablourilor (...), Grigorescu face parte din categoria pictorilor ce caută înainte de toate să ne dea impresia adâncă pe care o simt în fața naturii. Peisajele lui sunt o strălucită dovadă a eminentelor calități de pictor și a inteligenței observației sale*”.

Grigorescu va alege, însă, în ciuda succesului și a recunoașterii sale, să se reîntoarcă în România, astfel că între anii 1887-1892 se va stabili la Posada, iar apoi la Câmpina.

Anul 1887 va marca întâlnirea pictorului, la Sturzeni, cu criticul de artă elvețian Wiliam Ritter, correspondent al revistei *Beaux-art*. Între cei doi se va lega o prietenie strânsă, concretizată într-o îndelungă colaborare.

Marcel Montandon va publica și el în revista italiană *Emporium*¹⁵ un documentat studiu asupra vieții și operei lui Nicolae Grigorescu.

Anul 1906 reprezintă ultimul mare succes expozițional și creațional al artistului. Oficialitățile române îi vor conferi o diplomă de onoare ca recunoaștere oficială a valorii operei sale. Însă, Grigorescu, insensibil la laude și onoruri, a replicat, parcă pentru posteritate, căci avea să se stingă din viață un an mai târziu: “*Ce mai naivitate și decorațiile! Vor să arate că ești ceva celor care nu te pot pricepe!*”¹⁶.

Bibliografie:

Emporium, arhiva Muzeului memorial ”N. Grigorescu” – Câmpina, 1905.

---

¹³ *The studio*, arhiva Muzeului memorial ”N. Grigorescu” – Câmpina.

¹⁴ Ulei pe pânză, M.N.A.R., nr. inv. 3321, tezaur.

¹⁵ *Emporium*, arhiva Muzeului memorial ”N. Grigorescu” – Câmpina, 1905.

¹⁶ Al. Vlahuță, *op. cit.*, p. 121.

Semănătorul, 18 ianuarie 1904.

The studio, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

Ioan IORDĂNESCU, *Alte vremuri*, în "Pictura și sculptura", nr. 2/1935.

Remus NICOLESCU, *Contribuții la istoria începuturilor picturii românești*, în S.C.I.A., nr. 3-4/1954.

Petre OPREA, *Cronicari și critici de artă plastică în presa bucureșteană din secolul al XIX-lea*, București, Editura Litera, 1980.

George OPRESCU, *Nicolae Grigorescu*, București, Editura Meridiane, București, 1962.

IDEM, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, București, Editura Meridiane, 1984.

Alexandru VLAHUȚĂ, *Pictorul N.I. Grigorescu, Viața și opera lui*, București, 1910.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Mănăstirea Agapia, interior.

Fig. 2 – *Țărancă franceză în vie*, ulei pe pânză, M.N.A.R., nr. inv. 1161, teaur.

Fig. 3 – *Portretul Marelui Ban Năsturel Herescu*, ulei pe pânză, nr. inv. 6.4. – 4859, M.J.I.A.P., teaur.

Fig. 4 – *Evreu cu găscă*, ulei pe pânză, M.N.A.R., nr. inv. 3321, teaur.

Fig. 5 – *Semănătorul*, 1904, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

Fig. 6 – *Emporium*, 1905, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

Fig. 7 – *The studio*, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

Fig. 8 – *Furnica*, nr. 151 din 2 august 1907, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

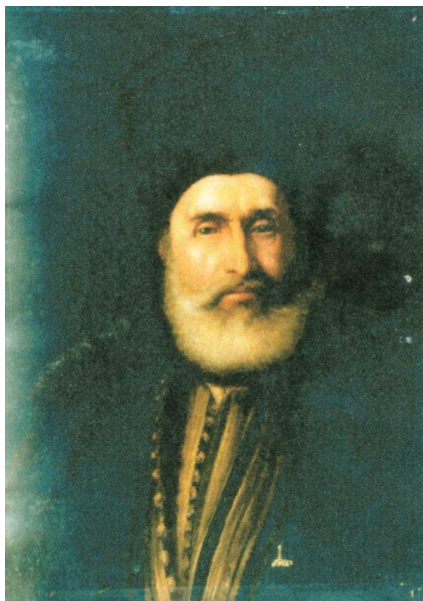
Fig. 9 – *Junimea literară*, august 1907, arhiva Muzeului memorial "N. Grigorescu" – Câmpina.

Fig. 1 – Mănăstirea Agapia, interior

Fig. 2 – Țărancă franceză în vie, ulei pe pânză

Fig. 3 – *Portretul Marelui Ban Năsturel Herescu*, ulei pe pânză

Fig. 4 – *Evreu cu gâsca*, ulei pe pânză

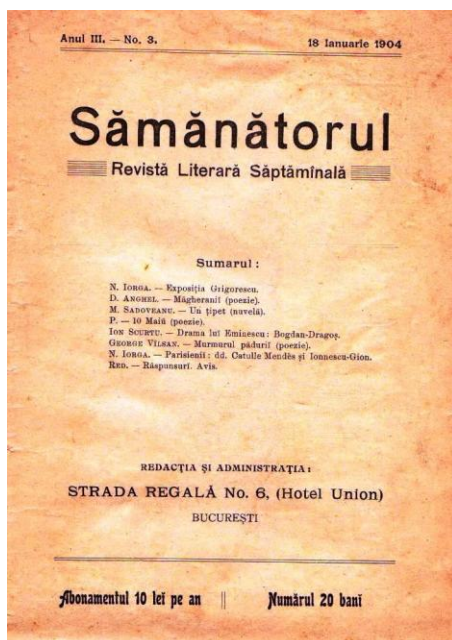

Fig. 5 – *Semănătorul*, 1904

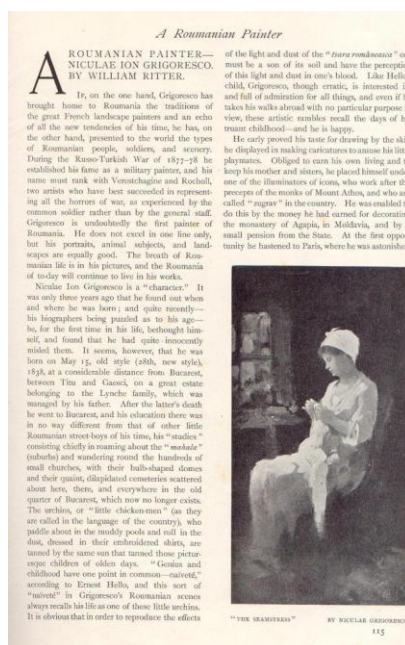

NICULAE JON GRIGORESCO — GIOVANE CONTADINELLA.

quell'ammirevole serie di tipi d'ebri galiziani e moldavi, d'un tacco e d'un rilievo, in cui tutto rivela la rampa d'un maestro e la cal solidità e la ferocezza del disegno, sia nel colorito che nella prodigiosa varietà della mano, fanno pensare agli Spagnuoli. Nel 1887, lo ritroviamo a Parigi e, d'allora in poi, è un continuo andarfieri da Parigi alla Romania, la Romania dove passa ordinariamente l'estate, e Parigi dove ha un quartierino per l'inverno. Egli assorbe per

studia i musei di Vienna e di Berlino. Tra il 1873 e il 1874, intraprende un viaggio in Italia e in Grecia; non ha mai sofferto tanto freddo come a Napoli e ne conserva virri schizzi di un grigio nordico; visita pure Costantinopoli. Nel 1876, al momento della dichiarazione di guerra tra la Russia e la Turchia, il richiamo di Ion Brătianu lo trova a Parigi; egli segue l'esercito rumeno ed è incaricato di riprodurre le gesta. Le scene di quella campagna

Fig. 6 – *Emporium*, 1905

"THE MANAGER" BY NICULAE JON GRIGORESCO

Fig. 7 – *The studio*

Fig. 8 – Furnica, nr. 151/1907

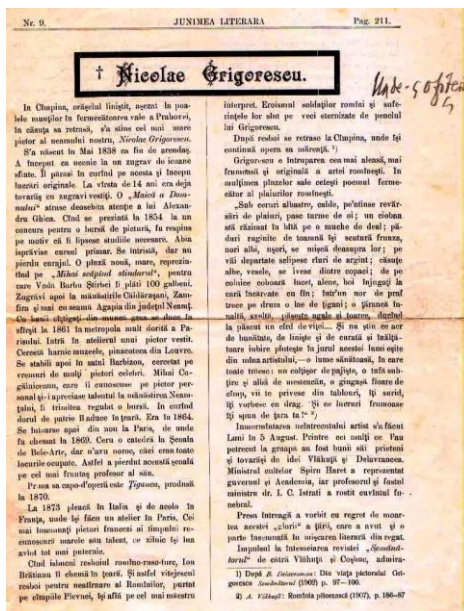

Fig. 9 – Junimea literară, august 1907